

KAZAKİSTAN'DAKİ 7. SINIF ANA DİLİ ÖĞRETİMİ ÜZERİNE*İbrahim KAPLANKIRAN****ÖZET**

Bu çalışma Kazakistan'da 7. sınıf ana dili öğretiminin nasıl yapıldığının incelenmesi için hazırlanmıştır. Ülkemizde Türkçe öğretimi denildiğinde genellikle Türkiye Türkçesinin öğretimi düşünülmüş ve Batıdan elde edilen bilgi ve tecrübeler dikkate alınarak Türkçe için bir eğitim-öğretim yöntemi geliştirilmeye çalışılmıştır. Hâlbuki bugün Türkçe dünyanın pek çok yerinde konuşulmakta ve az ya da çok 24 lehçe ve şivesiyle temsil edilmektedir. Kazakistan da bu lehçe ve şivelerin konuşulduğu ülkelerden bir tanesi olup yüzölçümü bakımından Türk Cumhuriyetleri içerisinde en büyüğünü temsil etmektedir. Uzunca bir süre Sovyet Rusya'ya bağlı olarak yaşayan Kazakistan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin 1991 yılında dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan etmiş genç bir ülkedir. Sovyetler Birliği zamanında her konuda Rusçanın öne çıkarılması Kazak Türkçesinin etki alanını oldukça kısıtlamış ve bu durum da Kazakların ana dili öğrenimi/öğretimi konusundaki çalışmalarını çok yavaşlatmıştır. Bağımsızlığını aldıktan sonra her alanda olduğu gibi ana dili öğretimi konusunda da pek çok çalışmalar yapmış olan Kazakistan'ın; şuan Kazak Türkçesini hangi yöntem, teknik, konu ve kazanımlarla öğretiyor olması bir merak konusu olmuş ve bu çalışmanın hazırlanmasını sağlamıştır. Çalışmanın, bu alanla ilgili yapılacak daha kapsamlı ve farklı araştırmalara katkı sağlayacağı ve ideal bir ana dili öğretimi konusundaki araştırmaları daha da ileri götüreceği kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Ana Dili Öğretimi, Kazakistan, Kazak Türkçesi, Yedinci Sınıf.

ABOUT 7TH GRADE NATIVE LANGUAGE EDUCATION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

65

ABSTRACT

This study has been prepared in order to study on how 7th grade native language education is carried out in the Republic of Kazakhstan. In our country, regarding the education on Turkish language, usually education on 'Turkish spoken in Turkey' has been considered and an educational method has been tried to be developed by taking into consideration the knowledge and experiences acquired from the Western countries. However, in our day Turkish language is spoken in many places worldwide and is represented by its approximately 24 dialects and accents. Republic of Kazakhstan is also one of the countries where these dialects and accents are used, and has the largest acreage among Turkish Republics. Republic of Kazakhstan, one of the constituent republics of the Soviet Union for a long time, is a young country which declared independence following the dissolution of the Soviet Union in 1991. During the Soviet Union period, as the Russian language has been brought forward in every respect, the sphere of influence of Kazakhs Turkic was limited too much and this has slowed down the studies of Kazakhs on native language education. After it achieved its independence, Kazakhstan carried out many studies on native language education, as well as in every field, and it's an issue of concern that which methods, techniques, subjects and gains it uses when teaching the Kazakh Turkic and this situation led to this study to be prepared. We consider that this study will make contributions to more extended and different researches made on this field and put the researches regarding an ideal native language education much more forward.

Keywords: Turkish language, Native Language Education, Republic of Kazakhstan, Kazakh Turkic, 7th grade.

* Okt., Ahmet Yesevi Uluslararası Türk - Kazak Üniversitesi, Hazırlık Fakültesi, Türk Dili Bölümü, Türkistan - KAZAKİSTAN, E-posta: kaplankiran86@hotmail.com.

GİRİŞ

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmede kullandığı temel bir iletişim aracıdır. Sadece günümüzle sınırlı kalmayan bu iletişimin kökleri çok eskilere dayanmakta ve kültürle beraber günümüze kadar ulaşmaktadır. İçerisinde pek çok duygu, düşünce ve kültürel motifleri barındıran dil, bu özellikleriyle insanoğlunu diğer tüm varlıklardan farklı kılmaktadır. “*Geçmişten geleceğe kurulan köprüde kültürle beraber yaşamını sürdüren dil, şüphesiz insanla var olmuş ve var olmaya devam edecek insanlık hazinesi bir şaheserdir.*”¹

Ana dili ise bireyin anne karnındayken öğrenmeye başladığı ve daha sonra aile ve yakın çevresinden öğrenimini devam ettirdiği dildir. Ana dili; toplumların kültürlerini, duygu, düşünce ve yaşam tarzlarını geleceğe taşıyan en önemli dinamik unsurdur.

Ana dili, Türkçe Sözlük’te “*insanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil*”² olarak tanımlanmaktadır.

Demir ve Yapıcı, “*Ana dili edinimi aile ortamından toplumsal çevreye doğru genişleyen bir kültür ortamında bireyin doğumundan itibaren kendiliğinden işleyen ve her şeye rağmen gerçekleşen bir süreçtir*”³ demektedirler.

Doğan Aksan’a göre ana dili “*Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir.*”⁴ şeklindedir.

İdris Karakuş, ana dilini, “*insanın çocukluktan itibaren tabii ortamlarda öğrendiği ve kendisini bütün iletişim alanlarında en rahat ve kolay ifade edebildiği dil*”⁵ olarak görmektedir.

Recep Nas ise ana dilini “*anadan öğrenilen dildir.*”⁶ cümlesiyle tanımlamıştır.

Araştırmacıların ana dili kavramıyla ilgili tanımlarına bakıldığında şekillenmenin merkezinde şüphesiz anne, yaşanılan çevre ve kişinin kendisinin doğrudan yer aldığı görülmektedir.⁷

Kültürü, duygu, düşünce ve yaşam tarzını kısaca geçmişi geleceğe taşıyan ana dilinin bu önemli özellikleri onu en doğru ve etkili öğrenme/öğretme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle ana dilinin öğretiminin bir plan ve sistem dâhilinde yapılması istenilen başarıyı muhakkak arttıracaktır. Ana dilini iyi bir şekilde bilmek ve konuşmak bireyin kendine ve topluma olan güvenini arttıracak ve bu güven hayatın tüm safhalarında bireyleri, toplumları ve ülkeleri başarıya götürecektir.

¹ İbrahim Kaplankıran, **Kazakistan’da 7. Sınıf Ders Kitabı Üzerinden Ana Dili Öğretimi Üzerine Bir İnceleme**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2016, s. 5.

² **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2005.

³ Celal Demir ve Mehmet Yapıcı, “Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimi ve Sorunları”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: IX, Sayı: 2, 2007, s. 180.

⁴ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 4. Basım, Ankara 2007, s. 81.

⁵ Fahrunnisa Günay, **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kelime Serveti Bakımından İncelenmesi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2007, s. 18.

⁶ Recep Nas, **Türkçe Öğretimi (Eğitim Fakültesi Öğrencileri ve Sınıf Öğretmenleri İçin)**. Ezgi Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Bursa 2003, s. 3.

⁷ İbrahim Kaplankıran, **age**, s. 7.

Ana dilinin bu denli önemli olması dolayısıyla üzerine pek çok araştırma ve çalışma yapılmasını sağlamaktadır. Ülkeler gerek kendi geleneksel metotlarını uygulayarak gerekse dünyadaki diğer metotları geliştirerek eğitim-öğretimlerinde kullanmakta ve ana dilini en iyi şekilde öğretmenin yollarını aramaktadırlar. Ana dili öğrenimini/öğretimini etkin bir seviyeye çıkarmak için başka ülkelerdeki eğitim-öğretim çalışmalarını araştırmak ve incelemek iyi bir ana dili öğretimi yapmaya mutlaka katkı sağlayacaktır.

Dünyanın farklı ülkelerindeki ders, çalışma ve kılavuz kitaplarının incelenmesi; bu kitaplar içerisindeki konu, yöntem ve tekniklerin ele alınması ideal bir ana dili öğretimini daha da ileri noktalara taşıyacaktır. “*Tabii ki tüm bu araştırmalar yapılırken uygun ve faydalı olan bilgilerin alınmasına, değerlendirilmesine ve de alınan bu bilgilerin ülkenin sosyal, kültürel ve bölgesel farklılıklarına uygun olmasına özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir.*”⁸ “*Çünkü dillerin yapısı, toplumların kendi dilini kullanma biçimi ve dilden yararlanma düzeyleri birbirinden farklıdır. Buna bağlı olarak toplumların sorunları da birbirinden farklı olacaktır. Doğal olarak her toplumun dilini öğretme programları da birbirinden farklı olmak zorundadır.*”⁹

Dünyanın farklı ülkelerindeki ana dili eğitim-öğretim sisteminin incelenmesindeki bahsedilen öneminden hareketle Kazakistan'daki 7. sınıf ana dili öğretimi ele alınmış ve bilim adamlarının söylediği hususlar da dikkate alınarak olması gereken bir ana dili öğretimi konusuna katkılar sağlanmak istenmiştir.

Türklerin atayurt olarak gördüğü önemli bir coğrafyada bulunan ve Türklerle dil ve kültür ilişkisi bakımından köklü bir geçmişe sahip olan Kazakistan, geçmişten günümüze pek çok değişimlere maruz kalmış/uğramış ve pek çok olaya yakinen tanıklık etmiş bir ülkedir. Kazakistan'ın uzunca bir süre Sovyetler Birliğine bağlı olarak yaşaması Kazak Türkçesinin ulusal bir dil olarak gelişimini olumsuz yönde etkilemiş ve ortak kültüre sahip olduğu diğer Türk Cumhuriyetleriyle dil ve kültür birliği bağının zayıflamasına neden olmuştur. Bu nedenlerden dolayı Kazakistan'daki ana dili öğretimini araştırmak ve incelemek şüphesiz hem bu bağların güçlenmesine hem de dilde, işte, fikirde birlik mefkûresinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Kazakistan bağımsızlığını aldıktan sonra özellikle eğitim-öğretim alanında pek çok reformlar yapmış ve ana dilinin öğretimi için ciddi çalışmalar kaydetmiştir. Tabii ki Kazakistan'ın yaptığı bu çalışmalar birden bire olmamış atılan tüm bu adımlar bir süreç dâhilinde yavaş bir seyirde gerçekleşmiştir. “*Çünkü Kazakistan'ın yapacağı değişikliklerde dikkat etmesi gereken bir husus da Rus nüfusun ülke genelindeki oranı olmuştur.*”¹⁰ “*1989 nüfus sayımına göre ülkeye adını veren etnik grup Kazakların genel nüfusa oranları ancak %39.7 idi. Ülkede azınlık olarak addedilemeyecek bir nüfus çoğunluğuna sahip Rusların oranı ise %37.4 idi.*”¹¹ Bu nedenle yapılacak olan eğitim-öğretim sisteminin Kazakistan'daki tüm etnik unsurlara hitap etmesi ve ülkeyi bütünleştirici bir muhtevada olması en temel görevlerden biri olmuştur.

Kazakistan, Sovyetler Birliğinde yaşamış bir ülke olarak eğitim sisteminde ve ana dili öğretimi konusunda uzun yıllar Sovyet Rusya'nın programlarını ve metotlarını uygulamıştır. Bağımsızlığını aldıktan sonra eğitim-öğretimde hızlı bir şekilde reformlar yapan Kazakistan'da, 1999 yılından itibaren “*eski SSCB Sovyet Partisi'ne hizmet eden eğitim sisteminin amaçlarının*

⁸ İbrahim Kaplankıran, **agt.**, Afyonkarahisar 2016, s. 1.

⁹ Celal Demir, Mehmet Yapıcı, **age.**, s. 190.

¹⁰ İbrahim Kaplankıran, **age**, s. 40.

¹¹ Işık Kuşçu, “Bağımsız Kazakistan'da Eğitim ve Sağlık: Sorunlar, Reform Süreci, Uluslararası Aktörlerin Rolü”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi** (OAKA), Cilt: 9, Sayı: 18, 2014, s. 25.

yerine, yeni çok seviyeli eğitim sisteminin amaçları yürürlüğe girmiştir.”¹² Böylece gerek ana dili öğretiminde gerekse diğer derslerin eğitiminde yeni bir başlangıca girilmiş ve müfredat programları bu eğitim sistemine göre yeniden şekillendirilmeye başlamıştır. Bu tarihten sonra da eğitim-öğretimde 17 Temmuz 1997 yılında Kazakistan Cumhuriyetinin ‘Diller Kanunu’ çıkarılmış ve bu kanunla Kazak Türkçesinin etki alanı her kademedede artırılmıştır. Özellikle kanunun 4. Maddesinde “Kazakistan Cumhuriyeti’nin devlet dili, Kazak dilidir.”¹³ denilmektedir. Bu ibareyle “Kazak Türkçesine olan itibarın arttığı, dilin daha da güçlenip saygın bir hâle geldiği, devlet kademesinde halkın Kazak Türkçesine duyduğu özlemin giderilmek istendiği ve de devletin daha da güçlenmiş olduğu söylenebilir.”¹⁴ Eğitimde ve ana dili öğretimindeki bütün bu gelişmelerin yanı sıra da “2007 yılında kabul edilen yeni Eğitim Kanununda da bu önceliklere vurgu yapılarak, Kazakistan eğitim sisteminin uluslararası standartlara yükseltilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.”¹⁵

Kazak Türkçesinin ana dili eğitim-öğretimi alanında yapılmış olan çalışmalar günümüzde de devam etmekte olup Kazakistan Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev; “Kazakistan-2050” stratejisi çerçevesinde belirlediği yeni yol haritasında millî dilin geliştirilmesini istemektedir. Nazarbayev; Kazak dilinin öğretimi konusunda eğitimin amacı, içeriği ve beklenen sonuçları açısından yeni bir yöntem benimsenmesi gerektiğini; dil öğretiminde öğrencilerin entelektüel potansiyellerinin artırılmasını ve dilbilimine uygun konuşma yetilerinin geliştirilmesinde mükemmelliğin sağlanmasını istemektedir.¹⁶ Çıkarılan tüm bu kanunlar ekseninde yeni teknik ve yöntemler geliştirilerek müfredat programlarındaki yerini almakta ve bu programlar daha iyi bir ana dili öğretimi için Kazakistan’daki okullarda uygulanmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyetinde, Rus okullarında ve Kazak okullarında olmak üzere iki farklı şekilde ana dili eğitim-öğretimi yapılmaktadır. Kazak dili ve Kazak edebiyatının da ayrı birer ders olarak okutulduğu Kazakistan’da; ders kitapları, ders saatleri ve ders konuları tamamen farklılık göstermektedir. Araştırmanın daha verimli olabilmesi için edebiyat kısmı araştırmaya dâhil edilmeyip sadece Kazak okullarında okutulan 7. sınıf Kazak dili dersi ve eğitim-öğretimi incelenmiştir.

208 sayfadan oluşan 7. sınıf Kazak dili ders kitabı “Yapı Bilgisi, Fiil Çeşitleri, Cümle Bilgisi ve Edebî Eser (kompozisyon) Yazma Çalışması” olmak üzere dört temel başlık ve bu başlıklar altındaki alt başlıklardan oluşmaktadır. Kazak dili 7. sınıf ders kitabının ilk sayfasında kitap içerisinde yer alan ve öğrenciye anlatılması hedeflenen bazı dil bilgisi örnekleri tablo şeklinde verilmektedir. Bu örnek tablolar “Cümle Bilgisi”yle ilgili olan tamlamalardan, “Söz Varlığı” ile ilgili olan tamlamalardan, “Kelimelerin İlişki Kurma Yöntemleri”nden ve “Zincirleme İsim Tamlamaları” örneklerinden oluşmaktadır. Bu başlıkların altında konuyla ilgili alt başlıklar ve örnekleri yer almaktadır.

Cümle bilgisi ile ilgili olan tamlamalar tablosunun alt başlığında sıfat tamlamaları yer almakta ve açıklama yapılmadan sıfat tamlamalarının farklı şekillerde yapılmış örneklerine yer verilmektedir. Söz varlığı ile ilgili olan tamlamalar tablosunda birleşik kelimeler ve deyimler

¹² Nazym Shuinshina, *Türkiye’de Kazakistan Eğitim Sistemlerinin Örgütsel Yapılarının Karşılaştırılması (Merkezi ve Taşra Teşkilatı Açısından)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 33.

¹³ Gülnur S. Boranbayeva, “SSCB Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası Kazakistan Cumhuriyetinde Kazak Dilinin Genel Durumu”, *Ankara Üniversitesi Modern Türklük Dergisi Araştırmaları*, Cilt 1, S. 1, 2004, s. 29.

¹⁴ İbrahim Kaplankıran, *agt.*, Afyonkarahisar 2016, s. 34.

¹⁵ Işık Kuşçu, *age.*, s. 28.

¹⁶ *Kazakistan Respublikasının Jalpı Orta Bilim Beretin Uyımdarında Gılım Negizderin Okıtuvdın Ereşelikleri Turalı Adıstemelik Nuskav Hat 2013-2014 Okuv Jılı* (Kazak Tili Jane Adebıyatı). (2013). Kazakistan Respublikasının Bilim Jane Gılım Ministrliğı I. Altın Sarın Atındağı Kazak Bilim Akademiyası. Astana, s. 9.

olmak üzere iki alt başlık bulunmakta ve başlıklarla ilgili örnekler yer almaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta birleşik kelimeler ve deyimler alt başlığının, tamlama şeklinde kurulmuş olmasına rağmen bu yapıların anlamlarının tamamen değişmiş olmasıdır. Yani kitapta, sıfat tamlamaları görünümündeki birleşik kelimeler ve deyimlere de dikkat çekilmiş ve öğrencilerin sıfat tamlamalarını karıştırmaması için ayrı bir başlıkta bu husustan söz edilmiştir.

YEDİNCİ SINIF DERSİNİN KONU BAŞLIKLARI, YILLIK PLANI VE DERS SAATLERİ

Haftada 3 Saatten Toplamda 102 Saat
Konu Dağılımları ve Ders Saatleri

№	KONULAR	SAAT SAYISI
I. DİLİM- 27 SAAT		
1.	Kazak Dili, Kazak Halkının Edebî Dili ve Devlet Dili	2
Edebî Dilin Kaideleri		
2.	Edebî Dilin Kuralları	1
3.	Edebî Dilin Sözcüksel Kuralları	1
4.	İmlâ ve Doğru Telaffuz Kurallarını Bilme ve Uygulama Çalışmaları Yaparak Tekrarlama	1
5.	Metin Hakkında Bilgi. Metnin Dil Analizi	1
6.	Ünlemsilerin Doğru Telaffuz Kurallarına Uygun Olarak Okunmasını Pekiştirme	1
7.	Metinde Yer Alan Kelimeler ile Tamlamalar	1
8.	Metindeki Kelimelerin Birbiriyle İlişkisi	1
9.	Dikte	1
10.	İsimlerin Türleri. İsimlerin Çokluk Ekinde Çekimlenmesi	1
11.	İsimlerin İyelik Eklerine Göre Çekimlenmesi	1
12.	İsmin Hâl Eklerine Göre Çekimlenmesi	2
13.	İsimlerin Sınıflandırılması	1
14.	İsimlerin Cümle İçerisindeki Görevleri	1
15.	Dikte	1
16.	Dil Geliştirme ve Pekiştirme	1
17.	Sıfatların Türleri	1
18.	Sıfatlarda Pekiştirme. Karşılaştırma Sıfatları	1
19.	Pekiştirme Sıfatları	1
20.	Sıfatların İmlası	1
21.	Sıfatların Cümle İçerisindeki Görevleri	2
22.	Dikte Sınavı	2
23.	Alıştırma Ödevleri	1

II. DİLİM - 21 SAAT

№	Konular	Saat Sayısı
24	Sayı Sıfatlarının Çeşitleri	1
25	Sayı Sıfatlarının Cümledeki Görevi	2
26	Dikte	1
27	Zamirlerin Çeşitleri	1
28	Şahıs Zamirinin Çeşitleri	1
29	Gösterme Zamiri ve Soru Zamirinin Çeşitleri	2
30	Dönüşlülük Zamirinin Çeşitleri	1
31	Belgisizlik Zamirinin Çeşitleri	1

32	Zamirlerin Cümledeki Görevi	2
33.	Dikte	1
34.	Sıfat-Fiillerin Çeşitleri	1
35.	Sıfat-Fiillerin Cümledeki Görevi	2
36.	Zarf-Fiilin Çeşitleri	1
37.	Dikte Sınavı	2
38.	Zarf-Fiilin Cümledeki Görevi	2

III. DİLİM – 30 SAAT

39	Çekimsiz Fiillerin Çeşitleri	1
40	Çekimsiz Fiillerin İmlâsı	1
41	Fiillerin Cümledeki Görevi	2
42	Fiillerin Zamanları Hakkında Açıklama	1
43	Şimdiki Zaman. Kesin Şimdiki Zaman	1
44	Değişmeli Şimdiki Zaman. Eski Türk Yazıtlarında Şimdiki Zaman	2
45	Gelecek Zaman. Tahminî Gelecek Zaman. Eski Türk Yazıtlarında Gelecek Zaman	2
46.	Dikte	1
47	Tekrar Etme	1
48	Niyet İfadeli Gelecek Zaman. Değişmeli Gelecek Zaman	2
49.	Geçmiş Zaman. Belirli Geçmiş Zaman	1
50.	Belirsiz Geçmiş Zaman	1
51.	Belirsiz Geçmiş Zaman. Eski Türk Yazıtlarında Geçmiş Zaman	2
52.	Dikte	1
53.	Fiillerin Zamanları Hakkında Açıklama	1
54.	Bildirme Kipi	1
55.	Emir Kipi	1
56.	Şart Kipi	1
57.	İstek Kipi	1
58.	Fiil Zamanlarını Tekrar Etme	1
59.	Dikte Sınavı	2
60.	Cümle Bilgisi. Tamlamalar Hakkında Açıklama. İsim ve Fiil Grupları	1
61	Kelimelerin Bağlanma Metotları	1
62.	Tekrar etme	1

IV. DİLİM– 24 SAAT

63	Kelimelerin Bağlanma Türleri	3
64	Tamlamalar, Birleşik Kelimeler ve Deyimler	1
65	Dikte	1
66	Tamlamaların Sözdizimsel İlişkileri. Nesne İlişkisi	1
67	Tümleç İlişkisi	1
68	Zarf Tümleci İlişkisi	1
69	Cümle Bilgisini Tekrarlamak İçin Ayrılmış Alıştırmalar	1
70	Dikte	1
Dil Medeniyeti (10 Saat)		
1	Alıştırma Çalışmaları	2
2	Diyalog	1
3	Monolog	1
4	Yaratıcı Çalışmalar (Kompozisyon): Mektup	1
5	Makale	1
6	Dikte Sınavı	2
7	Görkemli Edebî Eser	1

8	Portre, Betimleme, Tasvir Etme	1
9	Fikir, Düşünce	1
10	Çalışma Kâğıtları Tarzı	1
11	Dil Eğitimi	1
12	Yıllık Tekrar	1
	Tamamı	102 saat

(Takıriptik Küntizbelik Jospar)

Kazakistan'daki ana dili öğretim sistemi incelendiğinde ilköğretim 7. sınıfta öğretilen Kazak dili dersiyle ilgili olarak şu tespitlere ulaşılabılır:

1) Kazakistan'da “**Kazak Okulları ve Rus Okulları**” olmak üzere iki farklı türde eğitim-öğretim kurumu mevcuttur.

2) Kazak dili ve Kazak edebiyatı dersi olarak iki ayrı ders bulunmakta ve konular birbiriyile farklılık göstermektedir.

3) Kazak dili dersi haftada 3 saatten toplamda 102 saati kapsamakta ve kitaptaki konularla uyum sağlamaktadır. Kazak edebiyatı dersi ise haftada 2 saatten toplamda 68 saati kapsamaktadır.

4) Kazak dili dersinde Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığının belirlemiş olduğu kitaplar kullanılmakta olup “**ders kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ve didaktik materyal kitabı**” şeklinde 3 kitap yer almaktadır.

5) Ders kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ve öğretici materyal kitabı “**Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı**” tarafından hazırlanmış olup Almatı şehrindeki Atamura Yayınevinden çıkmıştır.

6) Öğretmen kılavuz kitabı ve didaktik materyal kitabı öğretmenler için hazırlanmıştır.

7) Kılavuz kitapta; öğretmenlerin Kazak dili dersini hangi yöntemlerle anlatması gerektiği belirtilmekte olup Kazak dili dersinde yapılacak olan çalışma türleri, burada kullanılacak metotlar, örnek taslaklar ve ders planları yer almaktadır. Didaktik materyal kitabı ise öğretmenlerin öğrencilere konularla ilgili ek ödevler vermesi için kullanılmaktadır. Ders kitabı öğrencilerde bulunan temel eğitim aracıdır.

8) Ders kitabındaki materyaller; teorik, pratik ve yöntem açısından ilmî incelemelerden geçmiştir. Ders için kullanılacak kitap ve materyaller müfredatta belirlenen saat sayısına uygun olarak yapılmaktadır.

9) Ders kitabı **207**, öğretmen kılavuz kitabı **88** ve didaktik (öğretici) materyaller kitabı **110** sayfadan oluşmaktadır.

10) Ders kitabı içerisinde toplam 7 tane sembol işareti kullanılmış olup bu işaretler kitap içerisindeki:

- Açıklama,
- İlave Açıklama,
- Orhun Yazıtlarıyla İlgili Ek Başlık,
- Okuma,
- Algoritma (Dil sistematığı),
- Araştırma ve İnceleme,
- Kompozisyon ve Edebi Eserler Yazma türlerini ifade etmektedir.

11) Kazak dil bilgisi için önemli olarak görülen materyallere başlanılmadan önce “**Kazak Dili, Kazak Milletinin Edebî Dili ve Resmî Dili**” adlı konu yer almaktadır. Burada öğrenciler, dilin sosyal önemini ve kullanıma yerlerini öğrenmektedirler.

12) Ana dili ders kitabı içerisinde;

- 90 Konu Başlığı,
- 58 Kazanım,
- 300 Alıştırma,
- 69 Ödev,
- 21 Sınav Ödevi,
- 8 Hatırlatma,
- 10 Resim, tespit edilmiş ve bunların türleri belirtilmiştir.

13) Konu başlıkları kendi içerisinde; “**Konu Anlatımı ve Açıklamaları, Orhun Yazıtlarıyla İlgili Ek Başlık ve İlave Açıklama**” olarak üçe ayrılmaktadır.

14) Konu Anlatımı ve Açıklamaları 70 tane olup bu bölümde anlatılan konuların anlatımı, açıklaması ve örnekleri yer almaktadır.

15) Kitapta yer alan konu başlıklarından sonra “Ek Başlığı” altında konunun Orhun Yazıtlarında nasıl yer aldığı açıklanılmaktadır. Orhun Türkçesi örnekleriyle anlatılan bu bölümde 19 Ek Başlık yer almaktadır.

16) İlave Açıklamada ise cümle öğeleriyle ilgili bilgiler yer almakta olup bu açıklamadan kitap içerisinde tek 1 tane bulunmaktadır.

17) Kazanımlar kendi içlerinde “**Zorunlu Kazanımlar**” ve “**Yeteneği Arttırma Kazanımları**” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu kazanımlar da kendi içlerinde “morfoloji, sentaks ve dil kültürü” olarak üçe ayrılmaktadır. Toplamda 58 tane olan bu kazanımlar:

- 25’i şekil bilgisi,
- 18’i cümle bilgisi,
- 15’i dil kültürüyle ilgilidir.

18) Kitapta 300 tane “**Alıştırma**” tespit edilmiş olup bu alıştırmalar türlerine göre ayrılmaktadır.

- Öğrenci Seviyesine Göre Alıştırmalar,
- Dil Sistematiğiyle (Algoritmaya) İlgili Alıştırmalar,
- Araştırma ve İncelemeyle İlgili Alıştırmalar,
- Kompozisyon ve Edebî Metinler Yazma Seviyesinde Olan Alıştırmalardır.

19) Öğrenci Seviyesine Göre Alıştırmalar 102 tane olup bu alıştırmalar öğrencilerin bilgi düzeylerini ölçmeye yöneliktir.

20) Dil Sistematiğiyle İlgili Alıştırmalar 109 tane olup bu alıştırmalar kitapta anlatılan konuların Kazak Türkçesi dil sisteminde nasıl olduğunu belirtmektedir. Bu alıştırmalarda öğrenciler Kazak Türkçesinin şifrelerini öğrenmektedirler.

21) Araştırma ve İnceleme Seviyesinde Olan Alıştırmalar 73 tane olup bu alıştırmalar öğrencilerin araştırma ve inceleme yapabilmelerini sağlamaya yöneliktir.

22) Kompozisyon ve Edebî Eser Yazma Alıştırmaları 16 tane olup bu alıştırmalar öğrencilerin kompozisyon ve edebî eserler yazabilmelerini sağlamaya yöneliktir.

23) Kitapta toplam 69 tane “Ödev” yer almakta olup bu ödevler türlerine göre ayrılmaktadır. Bu ödevler;

- Öğrenci Seviyesine Göre Ödevler 6,
- Dil Sistematiği Seviyesinde Ödevler 21,
- Araştırma ve İnceleme Seviyesinde Ödevler 23
- Kompozisyon ve Edebî Metin Yazma Seviyesinde Ödevler 19 olarak tespit edilmiştir.

24) Ödevlerin dışında toplam 21 tane de “Sınav Ödevleri” yer almakta olup bu sınav ödevleri:

- Kompozisyon ve Edebî Metin Yazma Sınav Ödevi 10,
- Tekrarlara Ayrılan Sorular ve Ödevler 10,
- Sonuçlandırmayla İlgili Sınav Ödevleri 1 tane olarak kendi içlerinde ayrılmaktadırlar.

25) Kitapta konu başlıkları içerisinde 8 tane hatırlatma yapılmakta olup bu hatırlatmalar anlatılan ve açıklaması yapılan konuların istisnalarını içermektedir.

26) Kitapta toplam 10 tane resim yer almaktadır. Bu resimler verilen alıştırmalarla ilişkili olup öğrencilerden alıştırmalar ile görseller arasında bir bağ kurulabilmesi ve resmin yorumlanabilmesi istenilmektedir.

27) Kitabın bölümleri okuldaki eğitim-öğretim taleplerine uygundur. Kitabın muhtevası, öğrencilerin dünya görüşlerini geliştirmeye ve öğrencilerin çalışkan ve kişilik özellikleri açısından güçlü bireyler olmalarını sağlamaya yöneliktir.

28) Öğretimin ilmî ve düzenli metotları hesaba katılarak “kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene” didaktik prensibi ön plandadır.

29) Ana dili öğretiminde ders düzeni; “Yeni Konuyu Anlatmaya Hazırlık, Yeni Konu Öğretimi ve Öğretilenlerin Kavranması” olarak üç bölümden oluşmakta ve bölümler de kendi içerisinde birkaç aşamayı kapsamaktadır.

I. BÖLÜM. Yeni Konuyu Anlatmaya Hazırlık: Üç aşamadan oluşabilir:

1. Dersin amacını belirlemek.
2. Kontrol: Tahtaya asılan, masaya yerleştirilen araç-gereçlere ve tablolara dikkat etmek; ders için gerekli eşyaları kontrol etmek.
3. Hatırlama: Konu ve dersler arasında bağlantı.

II. BÖLÜM. Yeni Konu Öğretimi:

1. Konu içeriğini tanıtmak.
2. Yeni konunun özelliklerini ve farklarını anlatmak.
3. Konunun önemli yönlerini ve özelliklerini ispatlama (karşılaştırma yaparak ve bağ kurarak doğruya ulaşma).

III. BÖLÜM. Kavrama:

1. Didaktik Malzemeler ve Kitapla Çalışma. Sözlü ve yazılı olan çeşitli alıştırmalar yapmak.
2. Düşünce: Kuralların öğrenciler tarafından anlatılması.
3. İstifade: Öğrencinin, öğretmen yardımını beklemeden tüm alıştırmaları yapması, yeni konuyu nasıl anladığına dair kendisine hesap vermesi ve dersin amacına ulaşması.
4. Ev Ödevini Verme.

30) Ana dili Kazak Türkçesi öğretiminde pek çok yöntem kullanılmakta olup bu yöntemlerin ana başlıkları şu alanlarda tespit edilmiştir:

- Konuşma ya da anlatma yöntemi;
- İfade etme yöntemi;
- Araç-gereçli yöntem;
- Ders materyallerini kullanma yöntemi;
- Hikaye yöntemi;
- Kitapla çalışma yöntemi;
- Alıştırmalarla ilgili yöntem;
- Kontrol yöntemi;
- Gözetme yöntemi;
- Dil bilgisine dayalı tahlil yöntemi;
- Kendi kendine araştırma yapma yöntemi;
 - a. Geleneksel sorun çözme yöntemi;
 - b. Tesadüf yöntemi;
 - c. Durum yöntemi;
 - d. Öğretici oyunlar yöntemi;
 - e. Öğrencilerin ders verebilme yöntemi;
 - f. Bulgu yöntemi.

31) Ana dili eğitimi için kullanılan kitapta, Kazak dilinin gramer özelliklerini ve kurallarını öğretme esas alınmıştır.

32) 7. sınıf Kazak dili dersinde sadece bir tane birleşik zaman yer almaktadır. Bu yapı değişmeli geçmiş zaman olarak açıklanmakta ve cümledeki anlamına göre gelecek ve geniş zamanın hem hikâyesi hem de rivayeti olarak kullanılmaktadır. Programda basit zamanların öğretimi daha ön planda yer almaktadır.

33) Ana dili öğretiminde; dilin gramer kaidelerini ayrıntılarıyla öğrenme/öğretme konusunda öğrencilerin düşünce ufuklarını genişletme, kelime hazinelerini zenginleştirme, konuşma ve yazma dillerini mükemmelleştirme amacı hedeflenmektedir.

34) Kazak dili gramerinin öğretiminin amaçlandığı derste; konuşma, yazma, okuma, dinleme ve anlama becerilerine göre bilgisayar, internet kaynakları, çeşitli tablo, şema ve çizelgeler, teyp, imlâ ve telaffuz sözlükleri, kartlar, örnek metinler, çeşitli cdler, kayıt cihazları ve videolar gibi çeşitli materyaller de kullanılmaktadır.

35) Müfredata göre 5.-7. sınıflarda öğretilen konular “**Edebî Dilin Leksik Normları**” adlı konuda tekrarlanır. Önceki sınıflarda işlenen teorik konuların en esas olanları, metin türleri tahlil edilirken öğrencilere tembih edilir.

36) Kitapta, Kazak dili dersinin teorik kurallarını ispat etmek için alıştırmalar verilmiştir. Verilen bu alıştırmaların eğitim yönü de dikkate alınmıştır.

37) Kitapta edebî eserlerden ve anonim edebiyattan örneklerle beraber;

- kısa hikâyeler,
- atasözleri,
- bilmeceleler,
- deyimler,
- vecizeler,
- tekerlemeler,
- şarkılar,
- şiirler,
- ezgiler,
- oyunlar,
- destanlar,
- efsaneler,
- romanlardan kesitler,
- kültürel unsurlar yer almaktadır.

Bütün bu çalışmalar öğrencilerin; karakterli, ahlaklı, çalışkan, sorumlu, bilgili ve başarılı bireyler olmalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda bu çalışmalar anne-baba ve vatan sevgisini aşılayarak öğrencilerin ufuklarını genişletmeye yöneliktir.

38) Kitapta dilin teorik kuralları ve özellikleri ön plana alınmıştır. Kelimelerin belirli bir sistem dâhilinde ve hatasız bir şekilde yazılmasını öğretmek için dil pekiştirme materyalleri verilmiştir. Dil pekiştirme; güzel konuşmaya ve düşünceleri yazılı bir şekilde ifade etmeye yönelik olan dil geliştirmenin en zor alanlarından biridir. Bu yüzden kitapta her konudan sonra pekiştirme alıştırmalarına yer verilmiştir.

39) Derste, teorik materyallerin ve alıştırmaların içeriğiyle ilgili sorulara cevap verip tahlil eden öğrenciler, derse aktif bir şekilde katılarak kendi fikirlerini ifade etmeyi öğrenirler.

40) Öğrenciler; alıştırmalardaki kelime kullanımına, cümle yapılarına, şair ve yazarların tarzlarına dikkat eder ve bunları kendi cümlelerinde kullanmaya çalışırlar. Bu nedenle kitapta konuşma şekillerinin ve yazılı çalışmaların çeşitli türleri verilmiştir.

41) 7. sınıf ana dili öğrencilerinin kompozisyon defteri, albümleri, sözlük defterleri ve konu özetleri bulunmaktadır. Öğrencilere kısa hikâye, makale, günlük, özgeçmiş, mektup ve kendi düşüncelerini yazma öğretilmekte; öğrencilerin beğendikleri atasözleri, tekerlemeleri ve nasihat sözleri not etmeleri alıştırılmaktadır.

42) Ana dili öğrenimi konuları arasında güzel konuşmanın türlerinden olan tasvir, diyalog ve monolog gibi yapılar yer almakta ve bu yapıları kullanma yöntemleri örnekleriyle beraber açıklanmaktadır.

43) Öğrencilerin okuyup yazmaları için alıştırmalar verilmekte ve bu sayede öğrenciler; bilimsel yazılarla, gazetelerle, resmî ve edebî tarzlarla tanışmaktadırlar.

44) Kazak Türkçesi ana dili öğretiminde kitaptaki konular aşamalı olarak birbiriyle ilişkili olup konuların daha iyi anlaşılması için kendi içerisinde de pek çok yöntem kullanılmaktadır. Okuma, dinleme, konuşma, yazma ve anlama becerileri ekseninde tespit edilen bu yöntemler:

- Öğrencilerin dikkatini çekecek kısa ve ilginç hikâyeler,
- Araç-gereçler,
- Her türlü konu, ders ve sınıf arası ilişkiler,
- Soru-cevap yöntemi,
- Tahlil,
- Derleme,
- Ayırma,
- Tahtaya ve deftere yazma,
- Kavramları karşı karşıya getirme,
- Karşılaştırma,
- Örneklerle kanıtama,
- Sözlükle çalışma,
- Şarkı ve şiir dinleme,
- Sorun çözme,
- Kesin ve genel alıştırmalar yapma,
- Kısa yazılar yazdırma,
- Öğrencinin kendi kendisini kontrol etme,
- Öğrencilerin birbirlerini kontrol etme,
- Öğrencilerin birbirlerinin yazılarını tahlil etme,
- Bildiri ve özet yazma gibi çeşitli yöntemlerden bahsedebiliriz.

45) Kitapta “**Dil Kültürü**” adlı bir bölüm bulunmakta ve bu bölümün sonunda farklı yazma çalışmaları için alıştırmalara yer verilmektedir. Bu bölümdeki materyaller, dil geliştirme (dikte, özet yazma, kompozisyon) çalışmaları ve eğitim-öğretim yılı sonundaki tekrarlama dersleri için kullanılmaktadır.

46) Kitapta dil pekiştirme konuları yer almakta ve bu pekiştirmelerle öğrencilerin kendi başına çalışmaları teşvik edilmektedir.

47) Öğrencilerin ufkunu genişleterek onların fikir üretmelerini sağlamak için dersler arası ilişkinin öneminin büyük olduğu bellidir. Bu yüzden kitap, okulda okutulan diğer derslerle alakalı olarak hazırlanmıştır. Eğitim-öğretim materyallerinin tarih, Rus dili, Rus edebiyatı, biyoloji, coğrafya vb. derslerle ilişkisi vardır. Özellikle, Kazak edebiyatıyla doğal bağlantısı daima ön plandadır. Dilin gramer unsurlarını ve sentaksla ilgili örneklerini edebî eserlerden bulma ve tahlil etme gibi alıştırmalar da mevcuttur.

48) Kitapta her konudan sonra pekiştirme soruları ile alıştırmaları bulunmaktadır. Bu tür çalışmalar öğrencilerin düşünmesini sağlamaya, işlenen konuları hatırlatmaya ve öğrendiklerini uygulamaya yöneliktir.

49) Kitap sonundaki “**Sonuçlandırma Yazılıları**” sayesinde öğrencilerin yıl boyu öğrendikleri düzenli bir şekilde sonuçlandırılmaktadır. Yapılan bu yazılılar sonucunda öğrencinin bilim seviyesi ve bilgiye yatkınlığı ortaya çıkmaktadır.

50) Kitap sonundaki yazılı çalışmalarının çeşitleri ile onların örnekleri her konuya uygun olarak verilmiştir. Bazıları dil geliştirme çalışmalarında da verilmiştir.

51) Müfredatta; öğretmenlere yardımcı olması için dersin çeşitleri, yöntemleri, çalışma türleri ve yararlanılacak araç-gereçlerin neler olduğu yazılmıştır. Böylece öğretmenlere destek olmak ve onların çalışmalarına kolaylık sağlamak amaçlanmıştır.

66) Kazak dili dersi için kullanılan kitaplar (ders, kılavuz ve didaktik materyaller kitabı) yeterince kullanışlı olmayıp özellikle ders kitabı, o yaştaki öğrencilerin ana dili eğitim-öğretimi için çok ağırdır.

67) Okuma, anlama, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin türleri ve kazanımları yeterince açık değildir. Bu sebepler konuların, ölçme ve değerlendirmesinin sağlıklı yapılamamasına neden olmaktadır.

68) Müfredat programlarında sürekli değişiklikler yapılmakta bu durum ise ana dili eğitim-öğretiminde bazı olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çarlık Rusya ve Sovyet Rusya zamanında Kazak Türkçesinin hâkimiyet alanının daraltılması hatta öz yurdunda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına rağmen Kazakistan Cumhuriyeti bağımsızlığını aldıktan sonra bu durumu telafi etmek için çok ciddi çalışmalar yapmış, eğitim-öğretimde ve ana dilinin tekrar eski itibarına kavuşması konularında çok önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

Yapılan ana dili eğitim-öğretim çalışmalarında Rus nüfusun ülke genelindeki oranı da dikkate alınmış ve eğitim-öğretim kurumlarında Kazak okulları ve Rus okulları olarak iki örgün eğitim kurumuna yer verilmiştir. Müfredat programlarının dolayısıyla ders saatleri ve konularının da farklılık gösterdiği bu kurumlar, Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığına bağlı olarak eğitimlerini gerçekleştirmekte ve müfredat programları bu bakanlığın bir alt birimi olan İbray Altınсарın Milli Bilimler Akademisi tarafından hazırlanmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti, hazırlanan bu yeni müfredat programlarında “Sovyet Partisine” hizmet eden eğitim-öğretim sistemi yerine uluslararası standartlardaki eğitim-öğretimi hedeflemekte ve bu amaçla Kazak Türkçesinin ders saatlerini de arttırmaktadır.

Kazak dili ve Kazak edebiyatı ilköğretimde ayrı birer ders olarak okutulmakta olup ders saatleri ve konuları bakımından da farklılık göstermektedir. 7. sınıfta Kazak okullarındaki ana dili Kazak Türkçesi öğretimi 102 saati kapsamakta ve bu öğretimde Kazak Türkçesinin ses, şekil ve cümle yapısının eğitimi amaçlanmaktadır.

7. sınıf ana dili öğretiminde -ilköğretimde- anlatılan tüm konuların Orhun Yazıtlarıyla ilişkilendirilmesi ve ayrı bir başlıkta konuların Orhun Yazıtlarındaki açıklamalarına ve örneklerine yer verilmesi Kazakistan'daki ana dili öğretiminde kat edilen mesafeyi gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda set halinde bulunan üç kitapta da -ders kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ve öğretici materyal kitabı- Orhun Yazıtlarından birer karenin yer alması millî şuurun canlı tutulmasında önem teşkil edip bu güzel hadiseler bugün pek çok Türk devletlerindeki ilköğretim kitaplarında olmayan örnek uygulamalardır. Orhun Yazıtları ve Kazakistan Devlet Binasından birer karenin de yer aldığı bu kitaplarda, ana dilini öğrenecek olan öğrencilere dillerinin kökleri çağrıştırılmakta ve geçmişten günümüze hafızalarda görsel bir etki uyandırılmaktadır.

Bütün bu güzel hususların yanında Kazakistan'daki 7. sınıf ana dili öğretiminde kullanılan kitaplar biçim ve içerik açılarından maalesef istenilen ölçülerde olmayıp özellikle yazı puntosu, satır aralıkları ve renklendirme açılarından oldukça yetersizdir. Kitaptaki görsel unsurların da eksik olması ana dili öğretimini zorlaştırmakta ve öğrenilecek olan konuların daha hızlı bir şekilde kavranmasını destekleyememektedir.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar dikkate alınarak Kazakistan'da ve Türkiye'de ana dili öğretimi konusunda şu önerilerde bulunulabilir:

Kazakistan için;

- 1) Öğrencilerin ders kitabına olan dikkatlerini arttırmak için kitabın boyutu büyütülmelidir.
- 2) Öğrencilerin derse ilgisini daha iyi çekebilmek için kitaptaki yazı puntosu büyütülmeli ve yazı aralıkları açılmalıdır.
- 3) Kitabın arka kapaklarına da ön kapaktaki gibi resimler eklenmelidir.
- 4) Kitapta görsel öğelere ve resimlere daha fazla yer verilmelidir.
- 5) Kitapta renklendirme çalışmaları yapılmalı, konu başlıkları belirginleştirilmelidir.

- 6) Ders kitabındaki konuların öğretiminde, bilgiler öğrenciye sezdirilmelidir.
- 7) Ana dili öğretiminde sadece gramer öğretimi amaçlanmamalı ve gramer doğrudan öğrenciye aktarılmaya çalışılmamalıdır.
- 8) Okuma, konuşma, dinleme, yazma ve anlama becerilerinin içeriği daha da zenginleştirilmelidir.
- 9) Kitap içerisinde yer alan öğrenciye yönelik etkinlikler artırılmalıdır.
- 10) Müfredat programında yer alan hedef ve kazanımların türleri daha da belirgin bir hale getirilmeli; okuma, yazma, dinleme, konuşma ve yazma becerileri birbirinden ayrılmalıdır.
- 11) Ders kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ve didaktik materyaller kitabı daha kullanışlı hâle getirilmelidir.
- 12) Ana dili öğrenimini/öğretimini daha anlaşılır bir hâle getirmek için konuların öğretiminde kolaylıklar sağlanmalıdır.
- 13) Ana dili öğrenimindeki/öğretimindeki başarıyı daha da arttırmak için müfredat programlarında yeni düzenlemeler yapılmalıdır.
- 14) Müfredat programları hazırlanırken Türkiye'deki eğitim-öğretim sistemindeki bilgilerden de mutlaka yararlanılmalıdır.
- 15) Ana dili öğretimi ders kitapları ve materyalleri hazırlanırken Türkiye'deki teknik ve metotlardan da özellikle faydalanılmalıdır.

Türkiye için;

- 16) Kazakistan'daki eğitim-öğretim sistemi mutlaka incelenmeli ve uygun görülen bilgilerden özellikle yararlanılmalıdır.
- 17) Türkiye'deki ilköğretim kitaplarında da Orhun Abideleri ile ilgili görsellere yer verilmelidir.
- 18) Kazakistan'da yapıldığı gibi Türkiye'deki ilköğretim kitaplarında da anlatılan konuların, (öğrencilerin anlama seviyelerine uygun olarak) Türklerin tarihî yazıtları olan Orhun Abidelerinde nasıl olduğu bilgilerine yer verilmeli ve bunun için de Bakanlık bir program hazırlamalıdır.
- 19) Müfredat ve ana dili ders kitapları hazırlanırken Kazakistan'daki teknik ve metotlardan da yararlanılmalıdır.
- 20) Kazakistan'daki ana dili ders kitaplarında olduğu gibi Türkiye'deki ders kitaplarında da kültürel unsurlara daha fazla yer verilmelidir.
- 21) Kazakistan'da görüldüğü gibi Türkiye'deki ilköğretim ders kitaplarında da akraba Türk devlet ve toplulukları hakkındaki bilgilere mümkün olduğunca daha fazla değinilmelidir.
- 22) Eğitim-öğretim alanında yapılabilecek ortak çalışmalar tespit edilmeli ve bu çalışmalar hızlı bir şekilde uygulamaya konulmalıdır.

Tüm bu önerileri hızlı bir şekilde hayata geçirmek ve dilde, fikirde, işte birlik mefkuresini daha da geliştirmek için gerek Kazakistan gerek Türkiye'de kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarında Türk Dünyası için ortak olan kültürel değerler ve şahsiyetler daha fazla yer almalıdır.

KAYNAKLAR

- AKSAN Doğan, **Her Yönüyle Dil**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 4. Basım, Ankara 2007.
- AYNABEKOVA S. R., NURLIBEKOVA, K. F., **Kazak Tili Didaktikalık Materyaldar 7**, Atamura Yayınları, Almatı 2012.
- BORANBAYEVA S. Gülnur, “SSCB Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası Kazakistan Cumhuriyetinde Kazak Dilinin Genel Durumu”, **Ankara Üniversitesi Modern Türklük Dergisi Araştırmaları**, Cilt 1, S. 1, 2004, 20-41.
- DEMİR Celal, YAPICI Mehmet, “Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimi ve Sorunları”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: IX, Sayı: 2, 2007, s. 177-192.
- GÜNAY Fahrunnisa, **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kelime Serveti Bakımından İncelenmesi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2007.
- İSAYEV S., KOSIMOVA G., **Kazak Tili 7**, Atamura Yayınları, Almatı 2012.
- KAPLANKIRAN İbrahim, **Kazakistan'da 7. Sınıf Ders Kitabı Üzerinden Ana Dili Öğretimi Üzerine Bir İnceleme**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2016.
- Kazakistan Respublikasının Jalpi Orta Bilim Beretin Uyımdarında Gılım Negizlerin Oktuvdın Ereşelikleri Turalı Adistemelik Nuskav Hat 2013-2014 Okuv Jılı** (Kazak Tili Jane Adebıyatı), Kazakistan Respublikasının Bilim Jane Gılım Ministrliği I. Altınсарın Atındağı Kazak Bilim Akademiyası, Astana 2013.
- KOÇ Kenan, Bayniyazov Ayabek, Başkapan Vehbi, **Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- KOSIMOVA G., İSAYEV S., NAZARGALIYEVA K. **Kazak Tili Oktuv Adistemesi 7**. Atamura Yayınları, Almatı 2012.
- KUŞÇU Işık, “Bağımsız Kazakistan'da Eğitim ve Sağlık: Sorunlar, Reform Süreci, Uluslararası Aktörlerin Rolü”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 9, Sayı: 18, 2014, s. 23-46.
- NAS Recep, **Türkçe Öğretimi (Eğitim Fakültesi Öğrencileri ve Sınıf Öğretmenleri İçin)**. Ezgi Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Bursa 2003.
- SHUINSHINA Nazım, **Türkiye'de Kazakistan Eğitim Sistemlerinin Örgütsel Yapılarının Karşılaştırılması (Merkezi ve Taşra Teşkilatı Açısından)**. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.
- Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2005.